

Õiguskantsler

Teie 16.09.2012 nr

Õiguskantsler 19.10.2012 nr 6-1/121363/1204786

**Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta
Vangistusseaduse § 31 lõigete 2, 3 ja 4 ning vangistusseaduse § 44 lõike 2 põhiseaduspärasus**

Pöördusite minu poole 19.09.2012 laekunud avaldusega, milles tõstatasite küsimuse vangistusseaduse § 31 lõigete 2, 3 ja 4 ning § 44 lõike 2 vastavusest Eesti Vabariigi põhiseadusele.

Tutvusin Teie avalduse ja sellele lisatud materjaliga ning leian, et Teie osutatud põhjustel ja asjaoludel vangistusseaduse § 31 lõigete 2-4 ja vangistusseaduse § 44 lõike 2 vastuolu Eesti Vabariigi põhiseadusega võimalik sedastada ei ole.

Leiate, et Tartu Vanglal ei ole ilma vastavate mõõteseadmeteta õigust müüa edasi vanglale energiaettevõtte poolt müüdavat elektrienergiat. Peate küsitavaks, kas makstavad elektriseadmete kasutamise kulud on seoses tegelikult kulutatava elektrienergiaga.

Arvate, et olete sundseisus, kuna soovite kasutada veekeedukannu ja isiklikku telerit ja aastas tuleb sel juhul vangistusseaduse (edaspidi ka VangS) § 44 lõikes 2 sätestatud mahaarvamisi arvestades vanglasisesele isikuarvele muretseda ligikaudu 200 eurot, mida peate suureks summaks.

Palute mul kontrollida, kas VangS § 31 lõiked 2, 3 ja 4 ei riku Teie õigusi seoses sellega, et Teilt võetakse tasu elektrienergia eest ilma elektriarvestite olemasoluta. Samuti palute analüüsida, kas VangS § 44 lõike 2 laienemine elektrienergia eest tasumisele ei riku Teie õigusi.

Märgin, et olen kinni peetavate isikute isiklike elektriseadmetega seonduvalt koostanud 2009. aastal analüüsi.¹ Edastan selle analüüsi koopia käesoleva kirja lisana ka Teile. Ma ei hakka nimetatud analüüsis sisalduvat detailselt üle kordama (loodan, et tutvute sellega omal käel) ning

¹ Õiguskantsleri 13.11.2009 seisukoht nr 6-3/081431/0906913.

piirdun tõdemusega, et Teie tõstatatud küsimustele on valdavas osas vastatud juba nimetatud analüüsis. Sestap nendin, et olen jätkuvalt analüüsis toodud seisukohtadel ning piirdun vaid mõnede nimetatud kirjas toodud asjaolude ülerõhutamise ja mõningate täiendavate väidete esitamisega.

Esiteks rõhutan, et VangS § 31 lõigete 2, 3 ja 4 alusel ei toimu mitte kinni peetavale isikule elektrienergia edasimüük vaid tegemist on isikliku elektriseadme kasutamise kulude hüvitamisega. Eriregulatsioon ses osas sisaldub VangS §-s 31 ja selle alusel antud vastavates justiitsministri määrusega² kehtestatud sätetes. Olen oma eelviidatud analüüsis küll rõhutanud, et kulude määrad peaksid olema tihedas seoses tegelikult kulutatava elektrienergiaga, ent otseselt elektrienergia müügiga tegemist ei ole ning vangistusseaduse sätted mõõteseadmete olemasolu ei eelda.

Teiseks on tähtis üle korrata, et olen jätkuvalt seda meelt, et VangS § 31 lõikes 2 sätestatud elektriseadmete näol on tegemist põhimõtteliselt täiendava hüvega, mitte igapäevaeluks vältimatult vajalike esemetega, ilma milleta elu vanglas ei oleks inimväärne ja mille riik peaks kinni peetavale isikule tagama igal juhul ja riigi kulul.

Nendin, et ma ei näe põhiseaduslikku takistust, miks seadusandja ei võiks eeltoodud asjaolusid arvestades reguleerida kinni peetavate isikute isiklike elektriseadmetega seonduvat temaatikat nii, nagu seda on tehtud VangS § 31 lõigetes 2-4. Välistatud ei oleks põhimõtteliselt ka mingite elektrienergia mõõteseadmete kasutamine ja kulude teistsugune arvestus, ent nagu ma oma analüüsis nentisin, seondub mõõteseadmete paigaldamine ja rakendamine ilmselt väga suurte kulude ja raskustega.

Mõistagi ei või isiklike elektriseadmete eest võetava tasu arvutamise alused või ka konkreetsed tasumäärad olla meelevaldsed ega ülemäärased, samas ei näe ma põhjust, miks sellise tasu kehtestamine VangS § 31 lõigetes 2-4 sätestatud moel (st ilma selgesõnalise kohustuseta rakendada kinni peetavate isikute tarbitava elektrienergia mõõtmiseks mõõteseadmeid) oleks Eesti Vabariigi põhiseadusega (edaspidi ka PS) vastuolus või rikuks Teie õigusi. Märgin, et mingeid tõsiseltvõetavaid argumente, miks selline regulatsioon ei ole põhiseaduspärane, ei too Te ka ise.

Teie peamine väide, et tegemist on vältimatute kuludega, on minu hinnangul otsitud. Isiklike elektriseadmete kasutamine ei ole kohustus vaid võimalus, mida ei pea kasutama, kui isik arvab olevat õigem seadmete kasutamise asemel selleks kulutatav summa säästa või millekski muuks tarvitada. Rõhutan, et vangistusseaduse kohaselt peab vangla tagama isikule nõuetekohase toitlustamise, joogivee ning võimaluse jälgida televisiooni- ja raadiosaateid (vastavalt VangS § 47, VangS § 31 lõige 1). Samuti peab tagama võimaluse hoolitseda isikliku hügieeni eest (VangS § 50).

Kui isiku soov kasutada isiklike elektriseadmeid tuleneb vajadusest kompenseerida vangla poolt eelnimetatud sätetes toodud nõuete täitmatajätmist, siis tuleb kinni peetaval isikul nõuda vanglalt vastavate kohustuste täitmist. Juhul, kui vangla tagab ette nähtud ulatuses toitlustamise, võimaluse jälgida massimeediat ja isikliku hügieeni pidamise võimalused, on elektriseadmete näol tegemist ennekõike täiendava hüvega.

Seega Teie väide, et olete sundseisus, kuna peate telerivaatamiseks vältimatult omama kambris isiklikku telerit, ei ole korrektne. Telerivaatamise võimaluse peab vangla tagama ka sõltumata isiklike elektriseadmete olemasolust. Veekeedukannu ei saa samuti pidada esemeks, milleta

² Justiitsministri 30.11.2000 määrus nr 72 „Vangla sisekorraeskiri“ §§ 59¹-59³.

inimväärikas elu vanglas pole võimalik. Moodsates kambersüsteemiga vanglates on kinni peetaval isikul võimalik ennast sooja veega vähemalt seaduses sätestatud sagedusega pesta ning vajaliku joogipoolise tagab koos igapäevase toiduga vangla.

Eeltoodu vahekokkuvõttena nendin, et ei Teie avaldusest ega ka minule kättesaadavast muust teabest ei nähtu argumente, miks seadusandja ei võiks kujundada kinni peetavate isikute isiklike elektriseadmete kasutamise kulude hüvitamist VangS § 31 lõigetes 2-4 sätestatud moel. Ma ei välista, et sellised argumendid võivad mingil hetkel ilmned ja anda alust täiendavaks analüüsiks, **ent antud hetkel pean tõdema, et Teie osutatud asjaoludel ja kaalutlustel väidetavat vastuolu Eesti Vabariigi põhiseadusega ma VangS § 31 lõigete 2-4 osas ei tuvastanud.** Teie toodud põhjendused ei ole ilmselgelt piisavad vastava kahtluse tõstatamiseks.

Mis puudutab VangS § 44 lõiget 2, siis olen seda normi korduvalt erinevate avalduste alusel analüüsinud. Laskumata varasemate menetluste detailidesse, tõden, et muu hulgas olen analüüsinud ka küsimust, miks ei rakendata kinnipeetava vanglasiseselt isikuarvelt tehtavate mahaarvamiste osas täitemenetluse seadustiku 132 lõiget 1 (nimetatud sätte kohaselt ei arestita täitemenetluses isiku sissetulekut, kui see ei ületa ühe kuu eest ettenähtud palga alammäära suurust või vastavat osa nädala või päeva sissetulekust).³ Lisan koopia ka sellest kirjast käesolevale vastusele.

Nentisin eelmises lõigus nimetatud lõppseisukohas, et kinnipeetavatele tagatakse suur osa esmavajalikke teenuseid tasuta, mistõttu ei ole vajalik kinnipeetavate puhul rakendada täitemenetluse seadustiku § 132 lõiget 1. Peale ulatusliku riikliku ülalpidamise (riigi kulul tasuta toit, eluase jms) jääb kinnipeetavale alles ka vähemalt 30% isikuarvele laekuvatest summadest, mis peaks olema küllaldane, et tasuda elektrienergia ja muude kulude eest, mida kinnipeetav soovib teha. Märgin siinjuures, et ülejäänud 70% rahast kuulub hoiustamisele vabanemistoetusena ja kinnipeetava vastu esitatud nõuete katteks. Vabanemistoetuse puhul on sellele seatud ülempiir ja isiku vastu esitatud nõudeid peab täitma nii kinnipeetav kui ka vabaduses viibiv isik, kusjuures vabaduses viibija ei saa hoolimata tema vastu esitatud nõuetest riigilt tasuta toitlustamist ega eluaset. Samuti peavad ka vabaduses viibijad tasuma elektriseadmete kasutamise eest ühel või teisel moel (reeglina elektrienergia eest makstes).

Arvestades eeltoodut ja taas ka asjaolu, et kõnealused elektriseadmed ei kujuta endast reeglina inimväärikaks igapäevaeluks vältimatult vajalikke esemeid, ei näe ma mingit kaalukat põhjust, miks just elektriseadmete kasutamise kulud peaksid olema seatud eristaatusesse ja jääma välja summadest, millelt VangS § 44 lõikes 2 toodud mahaarvamisi tehakse. Mingeid sisulisi argumente oma väite toetuseks ei too oma avalduses ka Teie. Kinnipeetaval on talle allesjääva 30% isikuarvele laekuva raha eest võimalik muu hulgas kas tasuda elektriseadmete kasutamisega seotud kulusid või kasutada raha mingil muul moel. **Teie osutatud võimalikku VangS § 44 lõike 2 vastuolu Eesti Vabariigi põhiseadusega ei ole minule teadaolevate andmete ega ka Teie avalduses sisalduva teabe põhjal alust nentida.**

Rõhutan ka VangS § 44 lõike 2 osas, et küsimus VangS § 44 lõike 2 põhiseaduspärasusest võib tõusetuda mingite teiste või täiendavate argumentide valguses, ent praegusel hetkel ma vastuolu Eesti Vabariigi põhiseadusega ei sedasta.

Mis puudutab Teie väidet, et kehtestatud kulumäärad ei vasta tegelikult tarbitud elektrienergiale, siis usun, et Teie kahtlusel on tõepoolest alust. Soovitan ses osas tutvuda minu 13.11.2009

³ Õiguskantsleri 4.02.2010 seisukoht nr 6-1/091737/1000675.

seisukohas nr 6-3/081431/0906913 refereeritud Justiitsministeeriumi analüüsi ja arvutustega, mis eelnesid kulumäärade kehtestamisele. Ministeerium lähtus oma arvutustes asjaolust, et elektrienergia kilovatttunni hind on toonases vääringus 137 senti (umbkaudu 8,76 eurosent).

Ministri määruses sätestatud kulumäärad on sellisena püsinud juba 2008. aastast (selle erandiga, et kroonides väljendatud hind on teisendatud eurodeks). Nagu olen 13.11.2009 analüüsis nentinud, ei ole põhjust arvata, et ministeeriumi arvutused elektriseadmete kasutamise intensiivsuse osas oleks ebaadekvaatsed ning selle valguses kahtlen väga sügavalt, kas kinnipeetaval oleks täna hetkel soodsam tasuda otseselt tarbitud elektrienergiat selle hinnaga, millega seda täna hetkel tarbijale müüakse, kui tasuda kehtestatud elektriseadmete kasutamise kulusid. Seega võib tõesti tõstatada kahtluse, kas kulumäärade seos elektrienergia hinnaga on enam olemas ja seda pigem sel viisil, et kehtestatud kulumäärad ei pruugi arvestada enam elektrienergia tegeliku hinnaga ja on sellest madalamad.

Siiski ei näe ma sellises olukorras põhjust pöörduda ministeeriumi poole palvega kaaluda ministri määruses toodu ümbervaatamist. Seda ennekõike põhjusel, et tegemist pole kinnipeetavate põhiõiguste riivega, kui riik on mingite kulumäärade kehtestamisel nõ ajast maha jäänud ja need on madalamad, kui võib olla riigi enda poolt kantavad kulutused. Samas hindan Teie siirast muret, ja osutan, et kui leiate, et kulumäärad on elektrienergia hinda arvestades ülearu madalad, siis võite ses osas ise märgukirjaga Justiitsministeeriumi poole pöörduda.

Loodan, et toodud selgitustest oli abi

Lugupidamisega

Indrek Teder

Lisa: õiguskantsleri 13.11.2009 kirja nr 6-3/081431/0906913 koopia 12 lehel 1 eks
õiguskantsleri 4.02.2010 kirja nr 6-1/091737/1000675 koopia 8 lehel 1 eks

Indrek-Ivar Määrits 693 8406
E-post: indrek-ivar.maarits@oiguskantsler.ee